

VAUK G. & PRÜTER J. 1987. *Möwen*. (Jordsand-Buch 6) Niederelbe-Verlag, Ottendorf. 303 p. Prijs DM 24,80.

Meeuwen komen op veel plaatsen in de wereld in conflict met de mens. Dit boek gaat vooral over al dan niet vermeende problemen veroorzaakt door Zilver-, Storm- en Kokmeeuwen in de BR Duitsland. Voordat nader op het meeuwenprobleem wordt ingegaan, worden voor ieder van de tien in de BRD regelmatig voorkomende meeuwesoorten gegevens over verspreiding, talrijkheid (ook veranderingen in de tijd), en broed- en voedselbiologie gegeven. In *Möwen* is een grote hoeveelheid feitenmateriaal over deze soortgroep bijeengebracht. Ieder die in meeuwen en meeuwenbeheer is geïnteresseerd, zal graag dit boek als naslagwerk in de kast willen hebben, al was het alleen maar vanwege de bijna 800 literatuurverwijzingen die het telt.

Het is bij dit soort overzichtspublikaties vaak zo dat de gegevens over voorkomen en talrijkheid zijn ontleend aan de literatuur (in plaats van deze rechtstreeks op te vragen bij soortonderzoekers) en daardoor verouderd kunnen zijn. Zo ook hier. Voor ons land worden getallen voor aantallen broedparen van Zilver-, Kleine Mantel- en Stormmeeuw genoemd van respectievelijk 57 000 (in plaats van bijna 90 000 in midden jaren tachtig, 9200 (in plaats van bijna 20 000) en 7000 (in plaats van 10-15 000). Wel is vermeld op welk jaar de aantalsopgaven betrekking hebben (1978). Voor andere landen lopen de referentie-jaren uiteen van 1958 (Kleine Mantelmeeuw Finland) tot 1982 (Stormmeeuw Polen). Zelfs de Duitse gegevens zijn niet van jongere datum dan 1981 (Kleine Mantelmeeuw) en 1982 (Zilver- en Stormmeeuw).

Vanaf pagina 179 gaat het boek geheel over de meeuwenproblematiek, met veel details over al dan niet vermeende problemen en beheersmaatregelen. Het is interessant te zien hoe ook in de BRD het standpunt over het "meeuwenprobleem" zich de laatste tijd heeft gewijzigd (net als eerder in Nederland). Waar economisch-hygiënische problemen optreden, blijken die een gevolg van menselijk falen te zijn en dienen volgens de auteurs dan ook via die invalshoek te worden opgelost. Predatie van eieren en jongen van andere kustvogelsoorten wordt niet als een reëel probleem ervaren, nestplaatsconcurrentie met andere soorten soms wel (sterns). Bij het beheer van meeuwenkolonies moet worden afgestapt van het ornithologisch *Lokalpatriotismus*. Het zal duidelijk zijn dat grootscheepse bestrijding van meeuwen op grond hiervan wordt afgewezen (wel eventueel voorkómen van nieuwe kolonies en uitbreidingen van kleine bestaande kolonies). De Bondsrepubliek zit daarmee redelijk op dezelfde lijn als ons land. Uit oogpunt van beheer is dat gunstig. – *Arie L. Spaans*

DESMET J. 1987. *Vogels. Hun levensloop in België, hun wedervaren met de mens*. Vande Wiele, Brugge. 207 p. f 99.

Er komt leven in de Belgische brouwerij. Na het bijna-echech van de Belgische broedvogelatlas (uitgebracht 12 jaar na afloop van het project) is het verheugend te zien dat er zich een nieuwe generatie vogelaars aandient. Periodiek moet de bezem door het hok, opdat de zaken met nieuw elan kunnen worden aangepakt. De recente opleving in publikatiedrift (te beginnen met de ornithologische jaarboeken in delen van Vlaanderen sinds 1980) is daarvan het bewijs.

Het ogenschijnlijk populair opgezette *Vogels* van Jan Desmet is meer dan een fraai uitgevoerd koffietafelboek. Toegegeven, de foto's zijn prachtig, de landschapsfoto's ronduit subliem, het drukwerk boven alle lof verheven. Maar de tekst mag er ook wezen. De informatie over de ruim 300 in België waargenomen soorten wisselt per soort, van globale statusaanduiding in heden en verleden tot uitgebreide exposés over verspreiding, habitatgebruik, aantalsveranderingen en menselijke invloeden daarop. Sowieso krijgt de mens in relatie tot vogels ruimschoots de aandacht. De inleiding is grotendeels gevuld met een historisch overzicht van het vogelen in België: een stoet van artsen, journalisten, gemeentambtenaren, pastoors en graven passeert de revue. Altijd aardig te lezen met welke primitieve middelen een vogelaar zich in het begin van deze eeuw moest behelpen. – *Rob G. Bijlsma*

SUMMERS-SMITH J. D. 1988. *The sparrows*. Poyser, Calton. 342 p. Prijs £ 22.

De naam Summers-Smith zal door velen direct worden geassocieerd met de Huismus. Nadat hij deze soort in 1949 begon te bestuderen, volgden al spoedig enkele artikelen en een monografie over de soort, later gevolgd door artikelen die ook over andere mussesoorten handelden. Het zal dan ook niemand verbazen dat het uitstekende en informatieve boek *The Sparrows: a study of the genus Passer* ook van zijn hand is.

Het boek heeft zijn oorsprong gevonden in het feit dat de auteur zich afvroeg waarom de Huismus, die nu wereldwijd van ver beneden zeeniveau (Dode Zee) tot op 4500 meter hoogte (Himalaya) voorkomt, zo'n succesvolle soort is. De sterke binding van de Huismus met de mens is een voor de hand liggende verklaring. Het geeft echter geen antwoord op de evolutionaire kant van de vraag. Door middel van een uitgebreide studie van alle aan de Huismus verwante soorten hoopte hij een antwoord op deze laatste vraag te kunnen geven. Hiervoor

putte hij niet alleen uit de literatuur. Ook onderhield hij een uitgebreide correspondentie en ondernam hij reizen naar de meest uiteenlopende plekken in het oorspronkelijke verspreidingsgebied van het geslacht (Europa, Afrika, Azië).

In het boek passeren in 16 hoofdstukken (252 p.) alle 20 *Passer*-soorten de revue. Per soort wordt op overzichtelijke wijze ingegaan op nomenclatuur, verenkleed, biometrie, verspreiding, biotoop, gedrag, broedbiologie, overleving, rui, geluid en voedsel. Naar gelang de kennis kan een soortbeschrijving 48 (Huisemus) of slechts ruim twee (*P. suahelicus*) pagina's beslaan. Daarna volgt het hoofdstuk *Characteristics and interrelationships* (23 p.), waarin door het aangeven van karakteristieke kenmerken van het genus en overeenkomsten tussen soorten een basis wordt gelegd voor de hoofdstukken over herkomst en evolutie (21 p.) en de positie van het genus in de systematiek (10 p.). Met name het hoofdstuk over herkomst en evolutie is boeiend. De auteur veronderstelt een Afrotropische herkomst van het genus, dat zich in het Pleistoceen over Eurazië ging verspreiden. Analyse van de isolerende werking van de ijstijden, de door deze ijstijden veroorzaakte en latere klimaats- en vegetatieveranderingen, en de verspreiding van de mens blijkt tot een redelijk sluitend en knap verhaal over de evolutie van het genus te leiden, alhoewel de auteur natuurlijk niet aan speculatie ontkomt. Maar liefst 21 bladzijden literatuur sluiten het boek af.

Alle in de tekst genoemde, maar niet in de *Times Atlas of the World (Comprehensive Edition)* of in een Chinese tegenhanger hiervan opgenomen namen, zijn met de coördinaten in een lijst achterin het boek opgenomen. Maar wie heeft de *Zhonghua Renmin Gongheguo Fen Sheng Dituji* tot zijn beschikking? Misschien was het logischer geweest de lijst te baseren op alle namen die in de *Times Atlas* ontbreken (of blijkt deze atlas dan te ontoereikend?). Het boek is opgesierd met treffende zwart-wit schetsen van de hand van Robert Gillmore. Hij maakte ook de kleurenplaten, met duidelijke afbeeldingen van het mannetjes- en vrouwtjeskleed van alle soorten (inclusief acht ondersoorten). Het boek is aan te raden

voor iedereen die in deze vogelgroep of in evolutionaire problemen is geïnteresseerd. – *Joke E. Winkelman*

HÖLZINGER J. *et al.* 1987. *Artenschutzsymposium Neuntöter*. (Beihefte Veröffentlichungen für Naturschutz und Landschaftspflege in Baden-Württemberg 48) 204 p. DM 18.

In de BR Duitsland werd het aantal paren van de Grauwe Klauwier medio jaren tachtig op 35 000 geschat. Op het eerste gezicht een riant populatieomvang, in werkelijkheid onderhevig aan alle denkbare en ondenkbare desastreuze invloeden. De omvorming van het agrarische cultuurlandschap tot hoogproductieve, eenvormige "steppen" is fnuikend voor een soort die het moet hebben van een rijke evertrebratenfauna, overhoeken, rommelige randen, braakliggende terreinen en gefragmenteerde landschappen. Diverse studies in deze verzamelbundel, uitgevoerd in de Bondsrepubliek en in Zwitserland, bewijzen het belang van het "oude" agrarische landschap voor een breed spectrum van planten en dieren. Overigens is de situatie in Midden-Europa nog rooskleurig vergeleken met de nietsontziende kaalslag van het Nederlandse agrarische landschap. Al kunnen klimaatsinvloeden niet geheel worden weggemoffeld, het is duidelijk dat het veranderende landschap de nekslag betekent voor soorten als Patrijs, Grauwe Klauwier, Ortolaan, Geelgors en noem maar op.

In dit symposiumverslag zijn 19 voordrachten gebundeld. De meeste daarvan beschrijven lokale populaties van de Grauwe Klauwier: trends, habitateisen, voedselkeuze, dispersiemechanismen en broedbiologie: interessante kost voor oecologisch georiënteerde vogelaars. Enkele studies gaan uit van het landschap en beschrijven de vogels die daarbij behoren: landschapsbeheerders, natuurbouwers, cultuurtechnici, grootgrondbezitters en al die andere goed- en slechtbedoelende leden van het Nederlandse landschapscircus kunnen hier het nodige opsteken. – *Rob G. Bijlsma*